

(het is duidelijk wat je moet doen), maar ook geldig (het is feitelijk een roodborstje, een eersteklas biefstuk). Dat ligt bij de roodborstjes empirisch iets eenvoudiger dan bij de biefstukken, een rode Bordeaux of een IKEA-designstoel (is dat wel echt design?). Het gaat in het etnomethodologische onderzoek meestal om professionele praktijken, waarin zowel de categorieën (roodborstjes en vinken) als de werkwijzen tot op zekere hoogte worden gedeeld. In een echte professionele handelingscontext heeft de ervaring ervoor gezorgd dat de praktijken voortdurend worden aangepast en verbeterd.

Terug naar de stellingen van Pleijter. Elders (KWALON 30) heb ik al eens een schets gegeven van de onderwerpen voor de methodeparagraaf. De vraag is hoe uitgebreid dat moet (zie reactie Harrie Jansen); dat zal voor een proefschrift iets anders zijn dan voor een wetenschappelijk artikel of een krantenbericht. En als het over wetenschappelijke tijdschriften gaat; die hoeven niet allemaal hetzelfde na te streven. De eisen voor de uitgebreidheid van de methodeparagraaf kunnen dan ook zeer verschillend zijn.

We moeten de aandacht voor methoden niet overdrijven, er is meer te doen. Is het niet veel belangrijker dat we ons afvragen hoe we de uitkomsten kunnen integreren? Het is denkbaar dat een tijdschrift zich concentreert op de formulering en interpretatie van de uitkomsten. In zo'n geval is de methodeparagraaf vooral relevant als de uitkomsten ons niet bevallen (nieuwe planeet ontdekt, koude kernfusie gerealiseerd?). Want er wordt heel wat gebeund in onderzoeksland.

Heldere intuïtie

Harrie Jansen

Natuurlijk moet iedere onderzoeker in een wetenschappelijke publicatie netjes opschrijven wat hij heeft gedaan, want dat geeft de lezer het idee dat hij kan nagaan of de resultaten en de daaruit getrokken conclusies logisch volgen uit de dataverzameling en de analyse. Zonder dat valt er moeilijk over de kwaliteit van het onderzoek te discussiëren. Aan de andere kant, als je een lezer echt in staat wilt stellen om het onderzoeksproces na te volgen, heb je heel veel detail nodig waar in een tijdschriftartikel niet voldoende ruimte voor is. Als je bijvoorbeeld verslag doet over de saturatieprocedure in een kwalitatieve survey, met de conclusie dat er in de laatste interviews geen nieuwe gezichtspunten naar voren kwamen, zou je de interviews verbatim beschikbaar moeten stellen om dat controleerbaar te maken. Die ruimte zal geen enkel tijdschrift je geven. Men is allang tevreden met een aannemelijk verhaal waaruit blijkt dat de auteur weet wat zo'n methode inhoudt. Hetzelfde geldt voor de selectie van citaten als illustratie voor de inhoud van gekozen concepten: hoe kan ik beoordelen of die citaten representatief zijn? Uit ervaring weet ik dat in methodeparagrafen veel *window dressing* en *selective telling* voorkomt. Kortom: de controleerbaarheid – en daarmee de betrouwbaarheid – is materieel vaak heel beperkt ook al staat er een nette methodeparagraaf.

Iets anders is de waardering van intuïtie in de onderzoekspraktijk. Ook hier begin ik met toe te geven dat een beroep op intuïtie geen rechtvaardiging kan zijn voor het ontbreken van methodologische onderbouwing en wetenschappelijk tijdschriften moeten dat ook eisen. Toch zullen methodologische analfabeten die onderzoek doen op basis van ongereflecteerde ervaringskennis en 'gevoel' (zoals we ook fietsen), vaak best valide conclusies trekken. Wie wel eens naar Baantjer of andere *krimi's* kijkt, zal met me eens zijn dat er methodisch heel goed (en natuurlijk ook heel slecht) onderzoek kan worden gedaan zonder één woord over methoden. Geschoolde intuïtie is hét gereedschap van de rechercheur.

De intuïtieve *brain wave*, de inval, is ook het creatieve moment in wetenschappelijk onderzoek, maar die ontbreekt in elk leerboek – er zal wel psychologische literatuur over zijn. De klassieke broedplaats van de inval is die van het bad, de plaats waar Archimedes de formule voor de berekening van opwaartse druk ontdekte om vervolgens 'Eureka!' roepend een vreugdedans te maken. Anderen krijgen hun beste invallen op de fiets of terwijl ze aan het schrijven zijn of bij het lezen. De meeste invallen zijn maar kleine druppels vergeleken met de plons van Archimedes maar ze bepalen wel het intellectuele genot in wetenschappelijk onderzoek. Kenmerkend is hun onvoorspelbaarheid, maar toch is er geen sprake van toeval. Invallen ontstaan niet bij leken op het betreffende gebied, maar bij mensen die intensief met een vraagstuk bezig zijn, zoals onderzoekers; hun hoofd is er als het ware rijp voor. De inval komt in die zin dus niet als een donderslag bij heldere hemel maar meer als het condensatiemoment van een waterdruppel rond een stofje in de wolk.

Ongetwijfeld is er door psychologen beter en dieper nagedacht over het ontstaan van invallen. Vooralsnog denk ik echter dat er geen methoden zijn om invallen te sturen en reproduceerbaar te maken, al weet ik van het bestaan van *brain wave training*. Daarom noemen we het intuïtie en niet methode. In die zin is intuïtie nevelig. Toch is het een belangrijk onderdeel van de weg waarlangs (= methode) inzicht tot stand komt.